

Edward Rühle (1905–1988) — w stulecie urodzin

Andrzej Ber*, Marek Graniczny*, Krzysztof Jaworowski*, Włodzimierz Mizerski*,
Józef Mojski*, Halina Urban*

Edward Rühle urodził się 2 września 1905 r. w Warszawie. Jego rodzicami byli Joanna (z domu Geyer) i Wilhelm — rymarz, starszy cechu. Podczas I wojny światowej Edward Rühle przebywał z rodziną na zesłaniu w głębi Rosji, na Uralu. Po powrocie z zesłania w 1918 r., jako piętnastoletni chłopiec został sanitariuszem w szpitalu wojskowym. Był wychowankiem gimnazjum im. M. Reja w Warszawie. W 1926 r. po egzaminie dojrzałości rozpoczął studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w 1931 r. uzyskał stopień magistra filozofii w zakresie geomorfologii i geologii, na podstawie rozprawy pt. *Morfologia i geologia wzgórz dorzecza górnej Prypeci* opublikowanej w 1933 r. W latach 1932–1936 pracował jako referent kartograficzny w Głównym Urzędzie Statystycznym.

Pierwszym i ukochanym przez Niego obszarem prac kartograficznych było Polesie Wołyńskie, któremu oddał 12 lat swojego życia. Terenowe geologiczne prace kartograficzne rozpoczął jeszcze w latach 1928–1931, jako asystent w zespole kartograficznym Biura Projektów Melioracji Polesia, kierowanym przez profesora Stanisława Lencewicza. Zespół sporządzał mapy geologiczne zakryte w skalach 1:25 000 i 1:100 000, na obszarze obejmującym prawie 5000 km². Do tych lat spędzonych na mokradłach Polesia i nagrodzonych w 1929 r. przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za wykonanie pierwszych 6 arkuszy map w skali 1 : 25 000, wracał Profesor we wspomnieniach najczęściej. Ale nie tylko Polesie w owych latach było obiektem zainteresowań Edwarda Rühlego. W 1932 r. ukazało się szerokie studium geologiczno-geomorfologiczne okolic jeziora Hańcza (Rühle, 1932), zawierające m.in. batymetrię i opis osadów dennych jeziora. Załączona do opracowania mapa geologiczna w skali 1 : 25 000 była pierwszą, która szczegółowo przedstawiała formy polodowcowe i osady czwartorzędu okolic tego jeziora (Ber, 2005).

Stopień doktora filozofii Edward Rühle uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w 1938 r. na podstawie rozprawy pt. *Utwory lodowcowe w zachodniej części Polesia Wołyńskiego*, opublikowanej w 1937 r. Promotorem rozprawy był Eugeniusz Romer. W latach 1937 i 1938 pełnił funkcję redaktora *Rocznika Ziemi Wschodnich*. W tym też roku rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym jako pracownik sezonowy, a od 1 sierpnia 1938 r., jako geolog. W 1939 r. ukazała się jego publikacja pt. *Morfologia glacialna dorzecza Czereku Bałkarskiego w Środkowym Kaukazie*. Mate-

riały do tej pracy zostały zebrane w Polsce oraz w Moskwie.

W czasie II wojny światowej (w latach 1939–1944), Edward Rühle brał czynny udział w ruchu oporu. Już w pierwszych dniach 1940 r. na rozkaz ppłk. S. Thuna — „Nawrota” („Leszcza”), członka komendy głównej ZWZ, przystąpił do zbierania map topograficznych. W połowie 1940 r., w IV oddziale komendy głównej (kwatremistrzostwo) powstała komórka kartograficzna, której pracami kierował Edward Rühle noszący początkowo pseudonim „Gozdawa”, a następnie (od kwietnia 1943 r.) — „Zawrat”. W pierwszym okresie walki podziemnej, w latach 1940–1942, zapotrzebowaniu oddziałów ZWZ–AK na mapy można było sprostać korzystając z tajnych magazynów przechowywujących mapy uratowane z przedwojennej księgarni wojskowej oraz kupione lub wykradzione ze składnic niemieckich. W połowie 1942 r. zasoby podziemnej służby topograficznej wynosiły ok. 20 000 różnych map. Przechowywano je w suterenach gmachu Państwowego Instytutu Geologicznego (dzisiejszy gmach „C”), a częściowo w mieszkaniu Edwarda Rühlego. W lecie 1942 r. rezerwy kartograficzne AK zostały zasilone dzięki akcji polskich „cichociemnych”. Dostarczyli oni do kraju ponad 5000 map (1 : 100 000 oraz 1 : 300 000) wydrukowanych w

Ryc. 1. Józef Czermiński, Eugeniusz Wutzen, Edward Rühle. Fot. Archiwum CAG

Szkocji, w tym kilkaset map kurierskich na potrzeby linii przerzutowych na zachód (Jaworowski, 2005).

W okresie 1943–1945 Edward Rühle był pierwszym zastępcą szefa Wojskowej Służby Geograficznej Komendy Głównej AK „Schronisko” (Nakielski, 1985). W Służbie Geograficznej AK „Schronisko” gromadził i drukował mapy dla walczących oddziałów podziemnych. Służba geograficzna AK rozwijała się bardzo szybko. Warto odnotować fakt, że w jej strukturze znalazł się m.in. referat

*Państwowy Instytut Geologiczny, ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa

Ryc. 2. Edward Rühle i Jerzy Znosko w latach 1953 lub 1954. Fot. Archiwum CAG

geologiczny, którym kierował dr S. Z. Różycki, po wojnie profesor na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego i również dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego. W kwietniu 1943 r. E. Rühle — „Zawrat” otrzymał rozkaz wydobywania z rąk niemieckich, tj. z magazynów Kriegskarten und Vermessungamt, matryc umożliwiających druk dobrze czytelnych map kolorowych. Dzięki jego działaniom służba geograficzna AK zdobyła 5000 matryc, umożliwiających druk map pokrywających obszar od Berlina do Berezyny i Dniepru (Jaworowski, 2005).

Odrodzona w „Schronisku” działalność wydawnicza polskiej kartografii wojskowej przyniosła zadziwiająco dobre rezultaty, mimo że jego pracownicy wydawali mapy w skrajnie trudnych warunkach walki konspiracyjnej. Mimo ciągłego zagrożenia ze strony nieprzyjaciela, potrafili przy tym osiągnąć wysoki poziom techniczny drukowanych map i duże nakłady licznych arkuszy. Mapy konspiracyjne, które udało się wydać w wersjach barwnych, są tak dobre, że trudno je odróżnić od przedwojennej produkcji Wojskowego Instytutu Geograficznego. Mapy wydane przez „Schronisko” można rozpoznać po umieszczonym po prawej stronie poniżej ramki signum BOM. Poszczególne litery mają następujące znaczenie: B — „Bury” (płk M. Szumański — szef „Schroniska”), O — „Ogończyk” (por. inż. S. Twardowski — kierownik Zakładu Litografii), M — „Maks” (C. Śmieciński — drukarz). W 1944 r. signum tego już nie umieszczano, aby zamaskować źródło pochodzenia map. Łącznie „Schronisko” wydrukowało 158 arkuszy w różnych skalach o następującej liczbie nakładów: skala 1 : 25 000 — 34; skala 1 : 100 000 — 102; skala 1 : 300 000

— 22. Pojedynczy nakład liczył 500 egzemplarzy (Jaworowski, 2005).

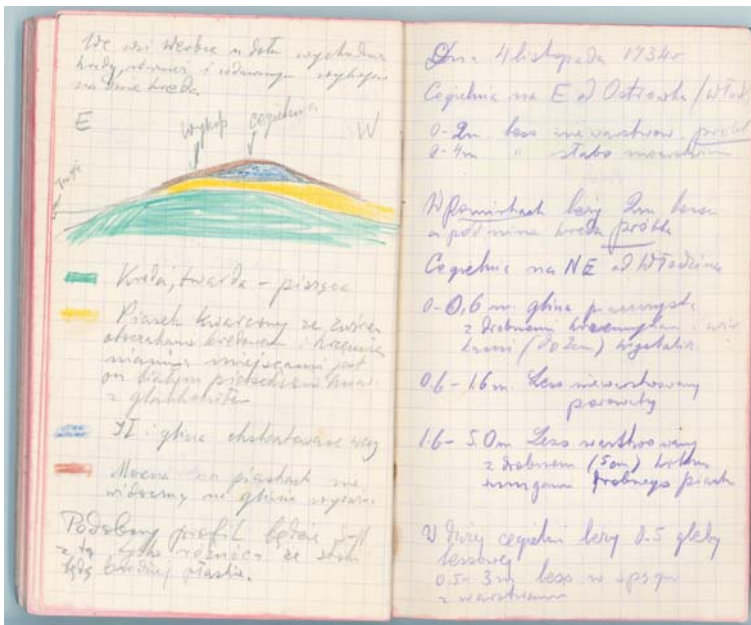
Ważnym nurtem w działalności konspiracyjnej Edwarda Rühlego był wywiad wojskowy, przede wszystkim topograficzny. Działania wywiadowcze rozpoczął już w lecie 1940 r. Sprzyjał temu fakt, że był on pracownikiem zreorganizowanego przez okupantów Państwowego Instytutu Geologicznego, którego nazwę Niemcy zmienili na Amt für Bodenforschung. Zatrudniono przy tym większość personelu polskiego, z nakazem prowadzenia zdjęć geologicznych i badań złóż surowców mineralnych. Pracownicy instytutu bardzo skrupulatnie wykonywali swoje prace, ale dokumentowali je podwójnie: jawnie — podając okupantowi tylko część uzyskanych informacji oraz tajnie — gromadząc wszystkie dane w celu wykorzystania ich po wojnie w wolnym kraju. W latach 1940–1941 — Edward Rühle, wykorzystując także inne prace terenowe, wykonywane na polecenie Amt für Bodenforschung, kontynuował inwentaryzację topograficzną intensywnie rozbudowywanych niemieckich instalacji militarnych w środkowej Polsce. Były to chronione umocnieniami lotniska, magazyny i obozy wojskowe (Jaworowski, 2005).

Edward Rühle był uczestnikiem Powstania Warszawskiego na terenie Śródmieścia i Starego Miasta. Wpadł w ręce niemieckie w trakcie ewakuacji ludności cywilnej, wśród której ukrył się po upadku Starego Miasta. Podzielił los grupy lokatorów domu przy ul. Brzozowej 12, zamieszkanego m.in. przez profesorów Uniwersytetu Warszawskiego. Edward Rühle uratował wówczas życie profesorowi J. Krzyżanowskiemu, słynnemu historykowi literatury polskiej, który miał przestrelone obie nogi. „Zawrat” zaopiekował się profesorem — niosąc go ze Starego Miasta, aż do kościoła na Woli! — wspomina o tym w swojej książce S. Podlewski (1957).

W styczniu 1945 r. Edward Rühle został zaangażowany jako geolog inspektor i wicedyrektor w PIG w Warszawie. Badania nad czwartorzędem w Polsce rozpoczął w 1945 r. Jako wicedyrektor PIG objął kierownictwo prac i redakcję *Przeglądowej mapy geologicznej Polski w skali 1: 300 000*. Do sierpnia 1948 r. kierował Wydziałem Kartograficzno-Wydawniczym PIG i Niżu Polskiego w Wydziale Geologii Regionalnej. Od lutego 1953 r. sprawował funkcję wicedyrektora PIG ds naukowych. Od 17 maja 1954 r. przejął obowiązki dyrektora PIG. W 1954 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Od 1 lipca 1955 do 17 czerwca 1966 r. pełnił funkcję dyrektora naczelnego PIG.

Koniec lat czterdziestych i pierwsza połowa lat pięćdziesiątych przyniosły niesłychany rozwój badań czwartorzędowych w Polsce. Musiał on być objęty odpowiednimi ramami organizacyjnymi. Doszło do wieloletniej umowy pomiędzy Państwowym Instytutem Geologicznym a grupą paleobotaników pod kierunkiem prof. Władysława Szafera z Instytutu Botaniki, Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Spowodowało to niesłychany rozmach w badaniach czwartorzędowych flor w Polsce. Ewolucję szaty roślinnej Edward Rühle uważał za podstawę stratygrafii czwartorzędowej. I później założenia takie zawsze realizował, uważając, że jest to jedyna droga do stosowania kryteriów paleontologicznych w stratygrafii czwartorzędowej, podobnie jak we wszystkich niemal starszych formacjach. Szedł tu śladami, a może lepiej razem z poglądami Władysława Szafera, jak również Bronisława Halickiego. Inne nieco

Ryc. 3. Reprodukacja stron z notatnika terenowego Edwarda Rühlego

założenia dla stratygrafii czwartorzędu przyjmował Władysław Pożaryski, gruntownie uzasadniając swój pogląd, doskonale opracowanym przez siebie czwartorzędem przełomu Wisły przez wyżyny środkowopolskie. Edward Rühle był jednak bardzo ostrożny w kreowaniu nowych jednostek podziału stratygraficznego czwartorzędu Polski. Taką ostrożność starał się wpajać osobom, wykonującym mapy seryjne. Efekty współpracy z grupą pod kierunkiem Władysława Szafera były znakomite. Takiego rozmachu w badaniach flor czwartorzędowych w Polsce nigdy już później nie było. Również materiały terenowe zebrane przez liczny zespół autorów *Przeglądowej Mapy Geologicznej Polski* stały się podstawą do przygotowania dziesiątków artykułów.

Nic dziwnego, że z inicjatywy Edwarda Rühlego powstała nowa seria tematyczna *Biuletynu Państwowego Instytutu Geologicznego* o nazwie *Z badań czwartorzędu w Polsce*. W 1952 r. wydano jednocześnie 3 pierwsze tomy tej serii o łącznej objętości ponad 1000 stron. Dalszych 8 tomów, pod redakcją Edwarda Rühlego ukazało się do 1968 r. Bliższa analiza treści tych pierwszych przekracza założenia tego artykułu. Ich wydanie stało się ilościowym i jakościowym skokiem w naszej wiedzy o czwartorzędzie polskim, w tym głównie o ewolucji szaty roślinnej. Do dziś dorobek ten jest w znacznym stopniu aktualny, mimo upływu ponad pół wieku od jego opublikowania (Mojski, 2005).

Z okazji 70-lecia Towarzystwa Paleontologicznego brał udział w Wszechzwiązkowym Zjeździe tego towarzystwa w Leningradzie. W latach 1956–1966 był członkiem Komisji Geologicznej RWPG, a w latach 1957–1969 członkiem Zespołu Redakcyjnego *Kwartalnika Geologicznego*. Na Sesji VI Kongresu Międzynarodowej Asocjacji Badań Czwartorzędu (INQUA — *International Quaternary Association*) w Warszawie był jej wiceprzewodniczącym. W 1962 r. brał udział jako przewodniczący polskiej delegacji w Plenarnej Sesji Komisji Geologicznej Świata. Tytuł naukowy profesora zwyczajnego uzyskał w 1964 r. Pozostał jednak w pamięci przede wszystkim jako promotor nowoczesnej kartografii geologicznej. Za cza-

sów pełnienia przez niego funkcji dyrektora PIG przeżywała ona okres swojej świetności.

Edward Rühle był doskonałym organizatorem, skrupulatnym, wymagającym sumienności pracy nie tylko od innych, ale przede wszystkim od siebie. Często wizytował pracowników, interesując się prowadzonymi przez nich badaniami, potrzebami i warunkami pracy. W swoich działaniach był perspektywnie przewidujący. Zorganizował specjalistyczne zakłady do badań podstawowych i surowcowych oraz bibliotekę. Był także współorganizatorem Wydawnictw Geologicznych w gmachu Instytutu Geologicznego — zgodnie z postulatem jednego z poprzedników — Karola Bohdanowicza. W instytucie zatrudnił wybitnych specjalistów na stanowiskach kierowników zakładów. Był zwolennikiem ujednoczonej metodyki badań, pozostawiając pełną swobodę w jej doborze kierownikom zakładów. Uczestniczył aktywnie w pracach redakcyjnych wielu dziesiątków map oraz tekstów wybitnych pozycji wydawniczych PIG (Tyski, 1988).

Jego zdolności organizacyjne i podjęta trafna decyzja utworzenia własnego zakładu poligraficznego przy Wydawnictwach Geologicznych, nadały kartografii geologicznej i sprawom wydawniczym niespotykany rozmach. Według opinii potomnych Edward Rühle był ...faktycznym twórcą polskiej kartografii geologicznej po II wojnie światowej... (Ostrowski & Wójcik, 1989) i to z jego nazwiskiem, jako redaktora naukowego i autora jest związana edycja pierwszego fundamentalnego dzieła polskiej przeglądowej kartografii geologicznej, seryjnej *Przeglądowej mapy geologicznej Polski w skali 1:300 000*. Mapa została opracowana i wydana w latach 1947–1955, a więc w niewiarygodnie krótkim czasie, co było niewątpliwą zasługą zarówno redaktora mapy, jak i całego zespołu autorów 38 arkuszy w skali 1 : 300 000, opracowywanych w roboczej skali 1:100 000.

Przeglądowa mapa geologiczna Polski w skali 1:300 000 składała się z wydania A — *Mapy utworów powierzchniowych (zakrytej)* i z wydania B — *Mapy utworów czwartorzędowych (odkrytej)* i w całości była zestawiona kameralnie z wykorzystaniem wszystkich dostępnych, archiwalnych opracowań kartograficznych, w różnych skalach (Ber, 2005).

Za opracowanie i wydanie tej mapy Edward Rühle otrzymał w 1952 r. nagrodę prezesa Centralnego Urzędu Geologii, a 22 lipca 1955 r. Państwową Nagrodę Naukową II stopnia, za całokształt osiągnięć w dziedzinie kartografii geologicznej. Mapa ta miała fundamentalne znaczenie dla geologii i praktyki (Ber, 2004).

W 1966 r. po ustąpieniu z funkcji dyrektora PIG, objął redakcję serii map geologicznych Polski w skali 1: 50 000.

Mapy geologiczne autorstwa lub współautorstwa Edwarda Rühlego były publikowane w *Atlasie Świata* (1968), w *Narodowym atlasie Polski* (1974) oraz przez P. P. Wydawnictwa Kartograficzne, które drukowały mapy science i atlasy dla szkół. Nazwisko Edwarda Rühlego widnieje również w zespole współautorów dwóch arkuszy *Międzynarodowej mapy czwartorzędu Europy w skali 1:2 500 000*, opracowanej w latach 1969–1978 (Malinowski, 1981).

W latach 1972–1979 pod redakcją Edwarda Rühlego wydano zespół map geologicznych w skali 1:500 000, ilustrujących budowę utworów mezo- i kenozoicznych Polski (Ber, 2005).

Mimo rozlicznych obowiązków organizacyjnych, Edward Rühle nie zaniedbywał też badań naukowych. Do najważniejszych Jego publikacji, obok wymienionych wcześniej, należą: *Kreda i trzeciorzęd zachodniego Polesia* (Biul. PIG, 34, Warszawa 1948), *Stratygrafia czwartorzędu Polski w świetle publikacji w latach 1945–1953* (Biul. IG, 70, Warszawa 1955), *Procesy dynamiczne z zbiornikach jeziornych i charakter ich osadów na przykładzie jeziora Świtaż* (Biul. IG, 169, Warszawa 1961).

Największą zasługą Edwarda Rühlego było metodologiczne usystematyzowanie i ujednoczenie badań czwartorzędowych, poprzez wprowadzenie instrukcji zdjęcia geologicznego w różnej skali. Ukoronowaniem wieloletnich doświadczeń była praca zbiorowa pod Jego redakcją *Metodyka badań osadów czwartorzędowych* (Wydawnictwa Geologiczne, Warszawa 1973).

W latach 1968–1970 pełnił obowiązki wiceprzewodniczącego IUGS (*International Union of the Geological Sciences* — Międzynarodowa Unia Nauk Geologicznych), a w latach 1969–1979 wiceprzewodniczącego Komitetu Nauk Geologicznych PAN.

W ostatnim dwudziestolecu swego życia zaangażował się w problematykę geologii czwartorzędu Morza Bałtyckiego, poczynając od oceny metodyki badań, aż po próby podsumowania stanu jego rozpoznania (Mojski, 1988). Zajmował się problematyką dynamiki wód, facji osadów morskich, ich znaczeniem surowcowym, a także ochroną brzegów morskich. Jego zainteresowania morzami i oceanami zaowocowały m.in. książkowymi pracami zbiorowymi *Ocean Atlantycki* (PWN, Warszawa 1982) oraz *Surowce mineralne mórz i oceanów* (Wyd. Nauk. SCHOLAR, Warszawa 1998) — książka ta ukazała się już po śmierci Edwarda Rühlego.

Od marca 1975 do lutego 1988 r. pełnił funkcję redaktora naczelnego *Przeglądu Geologicznego*, a w latach 1981–1988 przewodniczył Radzie Naukowej PIG. Przez cztery kadencje był wiceprzewodniczącym Zarządu Głównego PTG, a przez 3 kadencje — członkiem Komitetu Nagród Państwowych. W 1978 r. przeszedł na emeryturę. Był członkiem honorowych geologicznych towarzystw naukowych ZSRR, Czechosłowacji i Węgier.

Edward Rühle był autorem ok. 300 prac opublikowanych oraz 1200 pozycji archiwalnych, 2500 opisów rdzeni wiertniczych, a także autorem lub współautorem kilkudziesięciu map geologicznych w różnych skalach. Samodzielnie lub w zespołach autorskich opublikował ponad 60 map w różnych skalach. Do najważniejszych z nich, należą: *Przeglądowa mapa geologiczna Polski w skali 1:300 000 w wersjach A i B* — 13 arkuszy z lat 1946–1955, *Przeglądowa mapa surowców mineralnych Polski w skali 1:300 000* — 1 arkusz z 1946 r., *Atlas geologiczny Polski w skali 1:1 000 000* — 6 map z lat 1954–1960, *Atlas geologiczny Polski w skali 1:2 000 000* — 4 mapy z 1956 r., *Atlas geologiczny Polski — zagadnienia stratygraficzno-facjalne w skali 1:3 000 000* — 1 mapa, *Atlas Świata z 1962 r.* — 3 mapy oraz wiele map geologicznych Polski i Europy w różnych skalach i atlasów, a także map ściennych. W 1984 r.

jako ostatnie dzieło Edwarda Rühlego została opublikowana *Mapa geologiczna Polski w skali 1:500 000*, — opracowanie zbiorowe pod Jego redakcją naukową, które może i obecnie stanowić wzór metodycznego i zespołowego opracowania (Ber, 2005).

Edward Rühle zawsze służył pomocą merytoryczną wszystkim, którzy o to prosili. Szczególnie interesował się rozwojem i podnoszeniem kwalifikacji młodej kadry naukowej poprzez publikacje, przewody doktorskie i habilitacyjne. Nie sposób nie pamiętać dziś stosunku Profesora do młodszych pracowników. Słuchał ich pilnie. Dawał dużą swobodę w myśleniu i w działaniu. Ale wymagał konsekwencji w realizacji podjętych decyzji. Niejednokrotnie dawał do zrozumienia, że każda decyzja dotycząca przyszłych działań powinna zawierać dokładny harmonogram i rodzaj zajęć oraz termin, treść i formę zakończenia (Mojski, 2005). Edward Rühle opracował ponad 100 opinii o samodzielnych pracownikach naukowo-badawczych, o profesorach nadzwyczajnych i zwyczajnych oraz recenzji dotyczących prac doktorskich i habilitacyjnych. Był promotorem rozpraw doktorskich Józefa E. Mojskiego, Sylwestra Skompskiego, Andrzeja Bera, Feliksa B. Pieczki, Władysława Słowańskiego i Genowefy Kotlickiej.

Profesor Edward Rühle został wyróżniony wieloma odznaczeniami i nagrodami, m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami (1943), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1960), Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1963), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą (1978), Krzyżem Armii Krajowej i Warszawskim Krzyżem Powstańczym (1977). Został też wyróżniony Odznaką Zasłużonego Geologa Mongolskiej Republiki Ludowej (1966). Otrzymał wiele odznak i odznaczeń od krajowych instytucji naukowych (Złotą odznakę za Zasługi dla Warszawy — 1977, Złotą Odznakę Zasłużony dla Polskiej Geologii, 1970, Złotą Odznakę Za Zasługi w dziedzinie Geodezji i Kartografii — 1982, Złotą Odznaką Zasłużony dla Ziemi Gdańskiej — 1982). Użył także Nagrodę Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (1929), Nagrodę Państwową II stopnia (1955), Nagrodę Prezesa CUG (1952).

Zmarł 24 sierpnia 1988 r. i został pochowany na cmentarzu Ewangelicko-Augsburskim w Warszawie przy ul. Młynarskiej (kwatery 35).

Literatura

- BER A. 2004 — Kartografia geologiczna w Państwowym Instytucie Geologicznym w latach 1945–2004. *Prz. Geol.*, 52: 377–382.
BER A. 2005 — Profesor Edward Rühle — twórca polskiej powojennej kartografii geologicznej. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 414: 71–74.
JAWOROWSKI K. 2005 — Edward Rühle — żołnierz polski podziemia (1940–1945). *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 414: 63–70.
MALINOWSKI J. 1981 — Edward Rühle — geolog, kartograf i badacz czwartorzędu. *Biul. Inst. Geol.*, 321.
MOJSKI J. 1988 — Badania czwartorzędu w dorobku naukowym profesora Edwarda Rühle. *Kwart. Geol.*, 33.
MOJSKI J. 2005 — Profesor Edward Rühle, jakim pozostał w mej pamięci. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 414: 75–82.
NAKIELSKI H. 1985 — „Schronisko” — Wspomnienia prof. dr Edwarda Rühle „Biret i rogatywka”, Iskry, Warszawa: 128–140.
OSTROWSKI J & WÓJCIK Z. 1989 — Profesor E. Rühle. *2.IX 1905–24.VIII.1988. Polski Prz. Kartograf.*, 21: 91–97.
PODLEWSKI S. 1957 — Przemarsz przez piekło. *Wyd. PAX.*
TYSKI S. 1988 — Pamięci profesora dr Edwarda Rühlego (1905–1988). *Prz. Geol.*, 36: 686–688.